

16

*11 stycznia, notatka Departamentu Międzynarodowych Organizacji
Politycznych i Gospodarczych: reakcje na plan Rapackiego*Warszawa, dnia 11^c stycznia 1958 r.Notatka

w sprawie odgłosów na propozycję Min. Rapackiego na terenie ONZ

1. W przemówieniu w debacie generalnej dnia 2.X.1957 Min. Rapacki złożył w imieniu Rządu PRL następujące oświadczenie:

„W interesie bezpieczeństwa Polski i odprężenia Europy, po uzgodnieniu swej inicjatywy z innymi uczestnikami Układu Warszawskiego, Rząd PRL oświadcza, że w razie wyrażenia zgody przez oba państwa niemieckie na wprowadzenie w życie zakazu produkcji i magazynowania broni atomowej i termojądrowej na ich terytorium Polska Rzeczpospolita Ludowa gotowa jest równocześnie wprowadzić taki sam zakaz na swoim terytorium”.

Na następnym posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego ONZ szef delegacji czechosłowackiej minister Spraw Zagranicznych V. David złożył oświadczenie, w którym między innymi powiedział, że: „Na podstawie instrukcji Rządu CSR mam zaszczyt poinformować wszystkich przedstawicieli państw-członków ONZ, że w interesie zmniejszenia napięcia międzynarodowego Czechosłowacja gotowa jest przyłączyć się do propozycji Polski i podjęcia zobowiązania wyrzeczenia się produkcji i magazynowania (stationing) broni jądrowych na jej terytorium, jeżeli oba państwa niemieckie dojdą do porozumienia w sprawie zakazu produkcji i magazynowania broni jądrowych na terytorium Niemiec, tak jak to proponowała Niemiecka Republika Demokratyczna”. Na uwagę zasługuje następujący zwrot „...jeżeli oba państwa niemieckie dojdą do porozumienia...”.

Sformułowanie to zostało użyte dwukrotnie w wystąpieniu min. Davida, który propozycję polską ujął w następujących słowach:

„Wysunięto propozycję, zgodnie z którą produkcja broni jądrowych na terytorium Polski byłaby zaprzestana, jeżeli zostałoby osiągnięte porozumienie pomiędzy Niemiecką Republiką Demokratyczną a Niemiecką Republiką Federalną, w myśl którego oba rządy niemieckie podjęłyby zobowiązania zgodnie z poprzednimi zobowiązaniami NRD”.

Poza przemówieniem delegata czechosłowackiego w debacie generalnej nie było innych wystąpień nawiązujących do propozycji Min. Rapackiego.

2. W przemówieniu wygłoszonym dn. 18.X.1957 r. na temat rozbrojenia w I Komitecie V-Min. Winiewicz oświadczył, co następuje:

„Pragnąc przyczynić się w miarę możliwości do zmniejszenia niebezpieczeństwa wojny atomowej i termojądrowej delegacja polska złożyła w imieniu Rządu PRL w toku debaty generalnej deklarację, zobowiązując się wprowadzić na swoim terytorium zakaz produkcji i magazynowania broni jądrowej, jeżeli oba państwa niemieckie wyrażą zgodę na wprowadzenie takiego samego zakazu na swoim terytorium. Inicjatywę naszą podjęła Czechosłowacja, sąsiadująca zarówno z nami, jak i z obu państwami niemieckimi. Pozytywne stanowisko w tej sprawie zajmuje także NRD. Realizacja tej inicjatywy zależy teraz od stanowiska NRF. Podtrzymujemy naszą propozycję, która pozwoliłaby uniknąć zamienienia centrum Europy w wielką prochownię atomową.

Propozycja nasza została uzgodniona ze wszystkimi członkami Układu Warszawskiego, którym jesteśmy związani w celach obronnych. Należałoby oczekiwać, że państwa członkowskie NATO, z którymi NRF jest związana sojuszem, nie powinny przeciwstawiać się zaakceptowaniu przez NRF naszej propozycji. Pozwoliłoby to zapobiec wyścigowi zbrojeń jądrowych przynajmniej na styku dwóch wielkich ugrupowań polityczno-wojskowych w centrum Europy, wyścigowi, którego tempo musiałoby wzrosnąć, gdyby zrealizowano plany uzbrojenia armii zachodnio-niemieckiej w broń atomową i termojądrową”.

Nawiązując do powyższego oświadczenia V-Min. Winiewicza delegat Francji p. Moch oświadczył m.in.: „Związek Radziecki żąda bowiem redukcji sił w Niemczech, w krajach NATO i Paktu Warszawskiego, likwidacji pewnej liczby baz na obcych terytoriach i wreszcie wycofania broni jądrowych do krajów ich pochodzenia – teza rozwinięta następnie przez delegację polską i czechosłowacką. Całość doprowadziłaby do rozczłonkowania obrony wolnego świata przed osiągnięciem integralnego rozbrojenia i przywróceniem zaufania”.

W innym miejscu p. Moch oświadczył: „Wycofanie wszystkich sił do krajów ich pochodzenia doprowadziłoby do wycofania się ZSRR o kilkaset kilometrów – do granicy rosyjsko-polskiej, jednak do oddalenia się Amerykanów o około 6.000 kilometrów – za ocean. Są to niektóre z przyczyn spowodowane ostrożnością, które, wbrew życzeniu V-Min. Spraw Zagranicznych Polski p. Winiewicza, zmuszają nas do odłożenia umownego

przyjęcia wszelkich kroków regionalnych w czasie I etapu realizacji traktatu i odzyskania zaufania”.

W debacie rozbrojeniowej poparcie dla propozycji polskiej wyrazili również delegaci Rumunii i Albanii.

3. W debacie nad zagadnieniem pokojowego współistnienia dn. 12 grudnia 1957 r. V-Min. Winiewicz oświadczył m.in.: „Uważamy za jedno z najważniejszych zadań polskiej polityki zagranicznej wykorzystanie wszelkich możliwości konstruktywnej współpracy z różnymi krajami w celu przyczynienia się do zmniejszenia napięcia w stosunkach między narodami o różnych ustrojach.

Tymi względami także podyktowana była polska propozycja stworzenia bezatomowej strefy w Europie Środkowej, o czym delegacja polska mówiła w debacie generalnej obecnej sesji oraz w tym Komitecie przy omawianiu zagadnień rozbrojeniowych”.

4. Nieoficjalne echa Planu Min. Rapackiego na sesji ONZ

Propozycja polska uważana była za konstruktywny element w debacie. Zdaniem przedstawicieli prasy plan Min. Rapackiego zneutralizował wywiad Adenauera w telewizji amerykańskiej. Jednocześnie dała się zauważyć niechęć do angażowania się i zakłopotanie ze strony Stanów Zjednoczonych i NRF z powodu polskiej deklaracji.

W rozmowie z V-Min. Winiewiczem przedstawiciel kanadyjskiego MSZ oświadczył, że Kanada bynajmniej nie odrzuca inicjatywy polskiej, uważa ją za bardzo interesującą i „przy okazji” powróci do niej.

Według informacji uzyskanych od Poselstwa w Brukseli większość delegacji belgijskiej na Zgromadzenie Ogólne ONZ była za poparciem propozycji polskiej, uważając ją nawet za kluczową propozycję dla przełamania powstałego impasu w dyskusji rozbrojeniowej.

Za przyczynę słabego oddźwięku Planu Min. Rapackiego na terenie ONZ należy uważać zaniepokojenie z powodu pogłębiającego się impasu rozbrojeniowego i groźby zerwania rozmów oraz histerię w USA spowodowaną wystrzeleniem sztucznych satelitów²⁵.

AMSZ, z. 24, w. 5, t. 49

²⁵ Pierwszego sztucznego satelitę ziemi ZSRR wystrzelił 4 października 1957 r., drugiego (z psem Łajką na pokładzie) – 3 listopada.